

УДК 327.55(48)"19"

DOI 10.30970/vir.2019.46.0.10355

ЕВОЛЮЦІЯ БЕЗПЕКОВОЇ ПАРАДИГМИ СКАНДИНАВСЬКИХ ДЕРЖАВ ПРОТЯГОМ ХХ СТОЛІТТЯ

Маріанна Гладіш

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032) 2394-132,
e-mail: mgladysh@ukr.net*

Висвітлено концептуальні основи дослідження безпекової політики в сучасній політичній науці, зокрема зміст понять «безпека» та «національна безпека» в сучасних міжнародних відносинах, нейтралітет та позаблоковість у зовнішній політиці Скандинавських держав. Проаналізовано ключові концептуальні підходи, які використовуються у наукових дослідженнях щодо розуміння вихідних засад зовнішньополітичних напрямків Скандинавських країн у сфері безпеки та оборони. Визначено, що кожен із підходів базується на розумінні національних інтересів кожної зі Скандинавських країн. Ці інтереси безпосередньо формують зовнішньополітичні вектори країн Скандинавії у безпековій сфері і корелюються залежно від поточних міжнародних обставин. Основна увага у дослідженні концепцій безпеки належить розгляду системи кооперативної безпеки (у формі НАТО, до якого входять Данія, Ісландія та Норвегія) та концепції нейтралітету і позаблоковості (які представляють Фінляндія та Швеція). З'ясовано місце та роль політики нейтралітету та позаблоковості у зовнішній політиці Скандинавських держав, зокрема позаблоковість Фінляндії та її вплив на зовнішню політику, політика нейтралітету Швеції в історичній ретроспективі та сучасний стан. Досліджено політику безпеки Норвегії, її історію та сучасний стан та безпекову політику Данії та Ісландії. Простежено етапи еволюції євроатлантичного напрямку безпекової та оборонної політики кожної зі Скандинавських країн. Визначено ступінь залученості Скандинавських країн у Спільну політику безпеки та оборони ЄС.

Ключові слова: безпека; Скандинавські країни; нейтралітет; позаблоковість; НАТО; Спільна політика безпеки та оборони ЄС.

Скандинавія – історико-культурний регіон на півночі Європи, який складається з трьох країн: Норвегії, Швеції та Данії [14]. Деякі ресурси додатково включають в поняття «Скандинавія», крім згаданих вище країн, Ісландію, Фарерські острови та Фінляндію (Merriam-Webster dictionary: «Скандинавія – Данія, Норвегія, Швеція – іноді включають Ісландію, Фарерські

острови, Фінляндію» [12]; Oxford dictionaries: «Скандинавія – культурний регіон, який складається з Норвегії, Швеції та Данії, а також іноді з Ісландії, Фінляндії та Фарерських островів» [13]). Проте долучення до поняття «Скандинавія» Фінляндії, Ісландії та Фарерських островів означає його ототожнення з поняттям «країни Північної Європи», що якраз об'єднує всі ці країни. Ці країни близькі не тільки географічно. Їх об'єднує і спільна історія. В часи Кальмарської унії Швецію та Норвегію об'єднали під датською короною, а протягом 1814–1905 років Норвегію приєднали до Швеції. Народи цих країн легко розуміють один одного, є навіть вислів «говорити по-скандинавськи». Крім цього, державний устрій країн Скандинавії має багато спільного: він заснований на принципах конституційної монархії та парламентської демократії. Головою держави є король, вищим органом законодавчої влади – парламент (у Норвегії – Стортинг, Швеції – Риксдаг, Данії – Фолькетинг); виконавчу владу король здійснює через уряд. Кожна країна має власну історію розвитку, що вплинуло на особливості безпекової політики Скандинавських країн.

Термін «безпека» історично відповідає латинському *securitas* – безтурботність, недбалість, душевний спокій, вільність від страху, небезпеки, спокій, впевненість у собі. Перші тлумачення безпеки можемо знайти у працях грецьких (Платон, Арістотель, Епікур) і римських (Ціцерон, Лукрецій) філософів. За античних часів поняття безпеки використовували у філософському, політичному та юридичному лексиконах. Водночас праці таких видатних філософів, як Ціцерон та Лукрецій, відіграли важливу роль у формуванні змісту поняття безпеки як на рівні індивіда, так і на рівні держави чи народу [9, s. 51–55].

Термін «безпека» почали вживати ще в XII столітті. Він означав спокійний стан духу людини, котра вважала себе захищеною від будь-якої небезпеки. В українському «Політологічному енциклопедичному словнику» безпека трактується як «діяльність людей, суспільства, держави, світового співтовариства народів щодо виявлення (вивчення), запобігання, послаблення, усунення (ліквідації) і відвернення загрози, здатної згубити їх, позбавити матеріальних і духовних цінностей, завдати невідшкодовних збитків, заблокувати шляхи для прогресивного розвитку» [6, с. 47]. У сучасній науці про міжнародні відносини нема такого визначення безпеки, яке б задовольнило як вітчизняних, так і зарубіжних науковців. Польський дослідник А. Д. Родфельд пояснює це тим, що окремі складові змісту безпеки набувають певного значення або втрачають його, залежно від внутрішньої ситуації в державі та міжнародної обстановки [11, s. 18].

Сучасне трактування безпеки є значно ширшим, більше того, воно еволюціонує в часі і залежить від конкретних умов держави. Стан безпеки в глобальному вимірі не обов'язково мусить збігатися з відчуттям безпеки конкретної держави, так само, як концепція безпеки окремої держави часто суперечить іншим чи, навіть, може порушувати безпеку регіону чи світу. «Те, що здається доречним для оборони однієї держави, буде здаватися, і часто так є, агресивним по відношенню до її сусідів», – стверджує Б. Посен [10, р. 28].

У наукових дослідженнях виокремлюють такі аспекти змісту безпеки, як внутрішня безпека (стабільність і гармонія суб'єкта) та зовнішня безпека (відсутність загроз з боку інших суб'єктів). Піклуючись про свою безпеку (відсутність якої спричиняє відчуття загрози та неспокою), держави і міжнародні системи прагнуть впливати на внутрішню сферу та зовнішнє оточення, щоб усунути або, принаймні, віддалити загрози та елімінувати власний страх, неспокій і непевність. Сьогодні, в період глобалізації, ці два аспекти демонструють тісний взаємозв'язок, що виступає важливим принципом загальної концепції безпеки. Загалом у міжнародних відносинах основним критерієм типології безпеки слугує поділ безпеки на національну/внутрішню (безпеку держави) і міжнародну безпеку.

Визначення місця та ролі держави у структурі міжнародних відносин потребує детального дослідження еволюції нейтралітету й позаблокової політики. Як відомо, традиційно нейтралітет і позаблоковість виконують функцію адаптації держави до її зовнішнього середовища. Теорія і практика міжнародних відносин переконливо доводять, що нейтралітет обмежує державу у взаємодії з іншими суб'єктами міжнародних відносин через заборону на участь у воєнних конфліктах і дотримання норм гуманітарного права під час війни та у структурах колективної безпеки. Порівняно з нейтралітетом, позаблоковість дає державі ширше поле для маневру, обмежуючи її діяльність на міжнародній арені лише заборонаю на участь у військових блоках.

Міжнародно-правова природа позаблоковості та нейтралітету доволі широко висвітлена в юридичних працях і вітчизняних, і зарубіжних учених. Можна дійти висновку: в міжнародному праві передумови виникнення і становлення інституту нейтралітету різних країн світу та регламентування позаблокового статусу держави належно досліджені. З огляду на це, правомірно стверджувати, що за обсягом і характером заходів, що їх здійснюють держави на шляху реалізації політики нейтралітету й позаблоковості, істотних відмінностей між нейтральними та позаблоковими державами немає. До того ж слід наголосити: сучасний нейтралітет і позаблоковість тотожні в мирний час і відрізняються тільки щодо участі у війні та військових контингентах, миротворчих операціях міжнародних організацій. І нейтралітет, і позаблоковість накладають заборону лише на участь у військово-політичних блоках, але не обмежують пріоритетного розвитку економічного та зовнішньополітичного співробітництва, які найбільше відповідають національним інтересам будь-якої країни. Сучасне тлумачення нейтралітету й позаблоковості зводиться до того, що участь у безпекових інституціях не суперечить нейтралітету/позаблоковому статусу, доки не тягне за собою участі в колективних діях, пов'язаних із забезпеченням колективної оборони [1, с. 162].

Як «слабка» форма нейтралітету (позитивний нейтралітет) можна розглядати позаблоковість і позаблокову політику. Позаблоковість – це особливий міжнародно-правовий статус, що не потребує міжнародно-правового закріплення і може бути змінений в односторонньому порядку. Відмова від вступу до воєнних союзів не надає позаблоковим державам жодних гарантій

безпеки чи постійного нейтралітету або міжнародного визнання свого статусу іншими державами [2, с. 184].

Політичне оточення країн Північної Європи традиційно розглядається у вигляді трикутника трьох центрів сили. Поняття «трикутника сили», що впливає на політику Скандинавських країн, вживає з 1893 року шведський професор Упсальського університету Рудольф Челлен. На початку минулого століття цей трикутник становили СРСР, Великобританія й Німеччина, наприкінці століття – Росія, Євросоюз і Сполучені Штати. У роки холодної війни через особливості свого геополітичного розташування Скандинавські країни займали різні позиції щодо центрів сили, які перебували в стані конфронтації: Швеція займала тверду нейтральну позицію, Фінляндія, дотримуючись нейтралітету, підтримувала особливі відносини з Радянським Союзом, а Данія і Норвегія стали країнами-засновницями Північноатлантичного альянсу (НАТО). Це серйозно ускладнювало розвиток північного співробітництва, передусім у сфері міжнародної безпеки. Аналізуючи геополітичну ситуацію, що склалась у Північній Європі після розпаду Варшавського блоку й Радянського Союзу, дослідники відзначають більшу гомогенність політичного оточення Скандинавських країн наприкінці ХХ століття, порівняно з періодом холодної війни. Зокрема, директор Центру російських досліджень норвезького інституту зовнішньої політики І. Б. Ньюман зазначав, що гомогенне політичне оточення веде до зближення позицій країн Північної Європи щодо центрів сили і до можливості розвитку співробітництва Північних країн у сфері безпеки [4, с. 62].

Закінчення холодної війни привело до зміни геостратегічної ситуації в Північній Європі, що спричинило трансформацію концептуальних основ політики міжнародної безпеки країн регіону. Змінився інституціональний і проблемний контекст, який впливає на формування політики безпеки Скандинавських країн: паралельно до розвитку старих створені нові інститути регіонального й субрегіонального співробітництва, з'явилися нові проблеми й виклики безпеці, що вимагають нових підходів до їхнього рішення, відбулася трансформація самого поняття безпеки. Унаслідок цього Скандинавські країни постали перед проблемою перегляду тієї політики міжнародної безпеки, що була характерна для них у роки холодної війни, пошуку свого шляху розвитку у мінливому й нестабільному сучасному світі.

Північна Європа має дуже зручне геополітичне положення, котре визначальною мірою вплинуло на європейську та субрегіональну політику безпеки і співробітництва. Вона знаходиться на стратегічному переході з Атлантики у моря Північного Льодовитого океану. З заходу ця територія омивається водами Норвезького моря, з півдня – багатого на поклади нафти і газу Північного моря, з півночі – Баренцового моря, а Балтійське море можна вважати осердям субрегіону. Стратегічно важливі данські протоки (Ересунн, Скагеррак, Каттегат, Великий та Малий Бельт) забезпечують контроль за входом – виходом з Балтики у Атлантику [3, с. 85].

Це надзвичайно важливе стратегічне положення на стику передового північного флангу НАТО з колишнім Радянським Союзом, а тепер з Росією, а

також на межі Атлантики з великими просторами Арктики, оскільки боротьба за панування над її просторами та надрами зараз розпочинається. У період холодної війни за деякими країнами субрегіону закріпилися певні стереотипи військово-політичного характеру. Зокрема, Данію вважають «воротами, сторожем Балтійських проток» – Скагерраку, Каттегату і особливо важливої і найвужчої – Ересуну, їх ще називають «данськими». Ісландію вважають непотоплюваним авіаносцем НАТО у Північній Атлантиці. А Норвегія була прикордонною з СРСР єдиною «натовською» державою з часу створення самого блоку, тобто від 1949 року, хоча завжди помилково вважали, що НАТО наблизився до кордонів Росії лише з 1999 року (розширення за рахунок Польщі – сусіда Калінінградської області РФ) та з 2004 року після вступу в НАТО держав Балтії [7, с. 21].

Значно змінилися контури геополітичного протистояння після розпаду Радянського Союзу та зі вступом країн Балтії до НАТО та ЄС. Від цього часу Росія стала на широкому проміжку кордону межувати з блоком, однак на деякий час риторика можливого збройного протистояння була знята з порядку денного обговорення міжнародної безпеки. Зараз актуальність протистояння НАТО з Росією знову загострилася, особливо після наростання її імперських амбіцій, вершиною яких стало силове відторгнення Криму зі складу України і його анексія, а також неприхована військова підтримка сепаратизму на Сході України 2014 року. Більше того, Росія неодноразово демонструвала свої агресивні наміри безпосередньо щодо держав Північної Європи. Свідченням цього були порушення повітряного басейну держав Балтії і Норвегії, захід у територіальні води Швеції російських підводних човнів. НАТО довелося наростити свою присутність у державах Балтії, посилити спільну охорону повітряного простору держав Балтії відповідно до попередніх угод. У нейтральних Швеції та Фінляндії активізувалися політичні сили, які наполягають на перегляді нейтрального статусу своїх країн та вважають, що лише членство у НАТО стане запорукою їхньої безпеки і стабільності.

Після Другої світової війни, особливо з початком протистояння між західноєвропейськими країнами та США, з одного боку, і Радянським Союзом та його новими сателітами – з іншого, навіть незважаючи на створення ООН як гаранта безпеки та нового міжнародного порозуміння, північноєвропейські держави зрозуміли, що треба повернутися до ідеї створення власного оборонного союзу. Спочатку держави висловлювалися за проведення спільної північноєвропейської зовнішньої політики. У квітні 1948 року вперше питання створення оборонного союзу стало об'єктом офіційних переговорів, а у вересні було вирішено створити Скандинавський комітет за участю Швеції, Норвегії та Данії, який вивчатиме можливість військового співробітництва [8].

Запропонована угода про військово-політичний союз містила в собі три базові принципи. Передбачалося, що напад на одну з трьох держав розглядатимуть як напад на всіх, також оголошувався нейтральний статус трьох держав. Це означатиме, що жодна країна не могла укласти військових угод з третіми державами, і що всі утримувалися від будь-яких військових конфліктів.

Окрім цього, спільна позиція нейтралітету означатиме, що це був би озброєний нейтралітет, а саме – спільна оборона, спільний контроль над озброєнням.

Водночас у Європі активно протікав переговорний процес щодо створення надійного військово-політичного союзу – НАТО, ініційованого Сполученими Штатами, куди запрошували і Скандинавські країни. Для цього США використовували різні засоби, включаючи політичний тиск та обіцянки значної фінансової допомоги. Це було переконливим аргументом насамперед для Норвегії, яка активно розвивала торговельні відносини зі США та Великобританією, інколи виявляла давні історичні упередження до Швеції, від унії з якою вона позбулася 1905 року, натомість Швеція безкомпромісно стояла на позиціях нейтралітету.

Данія мала двояку позицію. Коли ж Норвегія надала перевагу вступити до західного військового альянсу, ніж створити власний північноєвропейський, Данія пішла за її прикладом. Обидві держави стали державами-засновницями НАТО. Швеція обрала зовнішню політику неучасті у блоках у мирний час, що передбачала нейтралітет, а у випадку війни спиралася на міцну національну оборону. Ця політика традиційного нейтралітету не була законодавчо закріплена, її сприймали та поважали усі держави як вагомий вартість і внесок країни у мирне співіснування держав. Фінляндія, перебуваючи у тісному сусідстві з Радянським Союзом, доводилось проводити з ним політику погодження власних національних інтересів, зберігаючи при цьому демократичний режим управління і дотримуючись засад ринкової економіки, що згодом назвали політикою «фінляндизації». Проголошена Фінляндією політика нейтралітету має свою, відмінну від шведського нейтралітету, природу походження.

Після того, як Гельсінським Заключним Актом 1975 року заснували Нараду з безпеки і співробітництва в Європі (НБСЄ), Швеція почала відігравати активну роль у цьому тривалому процесі як член групи нейтральних держав і держав, що не приєдналися. На початку 1980-х років головною складовою шведської зовнішньої політики стала доктрина «спільної безпеки», спрямована на скорочення озброєнь у Європі та підтримку ідеї загального і цілковитого роззброєння у всьому світі [5].

Після підписання Маастрихтського договору ЄС, складовою частиною якого стало формування спільної зовнішньої та безпекової політики, багато питань міжнародного співробітництва у сфері безпеки та оборони перейшло на відповідальність нових організаційних структур. Країни Північної Європи, які поступово входили у ЄС, по-різному підключалися до втягнення у вирішення проблем безпеки та оборони силами ЄС. Якщо Швеція та Фінляндія повного мірою втягнулися у вирішення цих проблем, то Данія зуміла дистанціюватися від Європейської безпекової політики.

Ідея створення власного повноцінного військово-політичного союзу Скандинавських країн останніми роками практично не піднімалася. Однак вже у новітні часи, після тривалого досвіду координації власних позицій з міжнародних відносин і налагодження ефективного економічного, культурно-

освітнього і природоохоронного співробітництва, передусім у рамках низки організацій субрегіонального співробітництва, а також в умовах розпаду системи блокового протистояння після розпуску СРСР, країни Північної Європи знову повернулися до питання створення власної системи військово-політичного співробітництва. Це, зрештою, зумовило лише погодження і координацію національних позицій з безпекових питань. Міністри оборони Швеції, Норвегії, Данії, Фінляндії та Ісландії 4 листопада 2009 року підписали меморандум про об'єднання зусиль у галузі оборони і створили нову організацію Nordefco (Nordic Defence Cooperation). Угода набула чинності 4 грудня 2009 року. Однак ця організація має лише консультативний погоджувальний характер і не заперечує політики нейтралітету Швеції та Фінляндії, а також обов'язків членства у НАТО Норвегії, Данії та Ісландії [8].

Позиції Скандинавських країн з цілої низки питань зовнішньої політики й міжнародної безпеки збігаються, однак базові установки держав щодо гарантій військової безпеки й належності до військових блоків залишаються різними, і це встановлює певні межі для розвитку їхнього співробітництва в питаннях безпеки.

Висновки. Завдяки аналізу ключових концептуальних підходів, які використовують у наукових дослідженнях щодо розуміння вихідних засад зовнішньополітичних напрямків Скандинавських країн у сфері безпеки та оборони, визначено, що кожен із підходів базується на розумінні національних інтересів кожної зі Скандинавських країн. Ці інтереси безпосередньо формують зовнішньополітичні вектори країн Скандинавії у безпековій сфері і корелюються залежно від поточних міжнародних обставин. Основна увага у дослідженні концепцій безпеки належить розгляду системи кооперативної безпеки (у формі НАТО, до якого входять Данія, Ісландія та Норвегія) та концепції нейтралітету і позаблоковості (її представляють Фінляндія та Швеція).

У межах розгляду взаємодії Скандинавських країн з НАТО можна констатувати, що цей напрям чи то на рівні членства (для Норвегії, Ісландії та Данії) або партнерства (для Швеції та Фінляндії) є традиційно пріоритетним вектором зовнішньої політики країн Скандинавії. Неабиякий вплив щодо цього зумовила приналежність зазначених країн до західної політичної і соціальної спільноти, коли після Другої світової війни Північноатлантичний альянс перебрав на себе головні зобов'язання з воєнно-політичного захисту західної демократії у її протистоянні з СРСР. Втім після розпаду Радянського Союзу вагомість НАТО у вимірі безпеки для країн Скандинавії не тільки не зменшилась, а виявила тенденцію до зростання з огляду на виклики світового масштабу, з якими зіштовхнулося людство на межі ХХ–ХХІ ст. Норвегія, Ісландія, Данія, Швеція та Фінляндія, не перебуваючи осторонь глобальних проблем світового розвитку, визначили курс на поглиблення співробітництва з НАТО у період 1990-х – 2000-х років. Маючи схожі для країн-членів або країн-партнерів напрями взаємодії з Альянсом, Скандинавські держави виявили специфічні риси співробітництва, що потребують наукового осмислення з погляду на розвиток сучасної системи міжнародних відносин.

Аналізуючи взаємовідносини нейтральних країн з НАТО, можна стверджувати про нарощування співробітництва Фінляндії та Швеції з Альянсом. Зокрема, активна участь країн у військових операціях та військових тренуваннях НАТО схиляють до висновку щодо можливого вступу цих країн до Альянсу в найближчій перспективі. Хоча нині країни ще не відмовляються від свого нейтрального статусу, проте у світлі останніх подій (пов'язаних, зокрема, з агресією РФ проти України та, своєю чергою, загрозливою політикою РФ щодо країн Балтії), питання збереження нейтралітету чи поступова відмова від нього на користь членства у військових союзах, для Швеції й Фінляндії є актуальним і часто обговорюється всередині країн.

Можна також констатувати, що характер відносин між НАТО та Норвегією від початку 2000-х років виявляв тенденції до поглиблення, на протигагу тому, що після розпаду СРСР та зникнення загрози зі Сходу Норвегія ввела послаблення в оборонній сфері, що знайшло прояв у зменшенні військових витрат та кількості особового складу збройних сил країни. Натомість на початку ХХІ ст. кардинально змінюються погляди норвезького керівництва щодо оборонної та безпекової політики та відбувається нарощування військового потенціалу країни та відновлення активної участі у військових проектах НАТО. Сьогодні можна стверджувати, що надійне співробітництво з єдиною на Скандинавському півострові країною, у якої до того ж спільний кордон з Російською Федерацією, має для НАТО стратегічно вигідне значення.

Відносини Данії та Ісландії з НАТО мають суттєві особливості у сфері безпеки та оборони. Данія, як однієї з країн-засновниць Північноатлантичного альянсу, до розпаду СРСР проводила політику «відносного нейтралітету», намагаючись не провокувати Радянський Союз до активних дій. Однак після краху СРСР країна кардинально змінила свою оборонну та безпекову політику шляхом активнішого залучення до військових операцій НАТО та почала надавати суттєву зовнішньополітичну підтримку військовому курсу США. Військово-політичне керівництво Данії повністю підтримує положення коаліційної військової стратегії Альянсу, розглядаючи його як головного гаранта збереження миру в Європі та національної безпеки. Разом з тим при розробці військової доктрини і політики безпеки країни враховуються її національні інтереси та роль і місце серед європейських держав.

Особливістю взаємовідносин Ісландії та НАТО є те, що країна не має постійних власних збройних сил та цілком залежить від обороноспроможності Альянсу. Відносини країни з НАТО базуються на таких умовах, як і відносини Альянсу з іншими членами, тобто країна бере участь у військових операціях, у тренуваннях Альянсу, робить відрахування у фонди Альянсу. Оскільки країна не має власних збройних сил, існують додаткові домовленості з країнами-членами НАТО – Норвегією та Данією – щодо взаємодії та взаємодопомоги на випадок такої необхідності для Ісландії.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Антошкін В. Трансформації концепції нейтралітету та позаблоковості європейських країн в умовах глобалізації / В. Антошкін, В. Цвірова // Стратегічні пріоритети. – 2013. – № 2(27). – С. 161–167.
2. Вдовенко В. М. Політика нейтралітету та позаблоковості в сучасній архітектурі європейської безпеки : Дис. канд. політ. наук: 23.00.04 / В. М. Вдовенко; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – Київ, 2005. – С. 183–189.
3. Волков А. М. Северные страны на рубеже тысячелетий / А. М. Волков // Мировая экономика и международные отношения. – 2002. – № 6. – С. 82–87.
4. Кружков В. А. Нейтралитет в европейском политическом поле / В. А. Кружков // Международная жизнь. – 2000. – № 6. – С. 60–69.
5. Майстерне балансування. Пекка Вісурі про фінську безпекову політику в умовах нейтралітету [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tyzhden.ua/World/74686/PrintView>.
6. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко. – 2-е вид., доп. і перероб. – Київ : Генеза, 2004. – С. 47.
7. Северная Европа. Регион нового развития / под ред. Ю. С. Дерябиной, Н. М. Антюшиной. – Москва : Весь мир, 2008. – С. 21.
8. Скандинавские страны могут создать военный альянс // Подробности. – 9 февраля 2009 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://podrobnosti.ua>.
9. Kubiak M. Kwestie bezpieczeństwa w europejskiej myśli filozoficznej / M. Kubiak // Wojsko i wychowanie. – 2001. – № 6. – S. 51–55.
10. Posen B. R. The Security Dilemma and Ethnic Conflict / B. R. Posen // Survival. – Spring 1993. – Vol 35. – № 1. – P. 28.
11. Rotfeld A. D. Europejski system bezpieczeństwa in statu nascendi. – Warszawa : PISM, 1990. – S. 18.
12. Scandinavia. Merriam-Webster dictionary [Electronic resource]. – Access mode : <http://www.merriam-webster.com/dictionary/scandinavia>.
13. Scandinavia. Oxford Dictionaries [Electrical resource]. – Access mode : <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/scandinavia>.
14. Scandinavia. Region, Northern Europe. Encyclopedia Britannica [Electrical resource]. – Access mode : <http://www.britannica.com/place/Scandinavia>.

Стаття надійшла до редколегії 10.12.2018

Прийнята до друку 20.12.2018

EVOLUTION OF THE SECURITY PARADIGM OF SCANDINAVIAN COUNTRIES IN THE XXth CENTURY

Marianna Gladysch

Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universytetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032) 2394132,
e-mail: mgladysh@ukr.net

The conceptual foundations of the study of security policy in modern political science, in particular the content of the notions of «security» and «national security» in modern international relations, neutrality and non-alignment in the foreign policy of the Scandinavian countries are highlighted. The key conceptual approaches used in scientific research concerning understanding of the basics of foreign policy directions of Scandinavian countries in the field of security and defense are analyzed. It is determined that each of the approaches is based on the understanding of the national interests of each Scandinavian country. These interests directly form the foreign policy vectors of the Scandinavian countries in the security sphere and correlate with the current international circumstances. The focus of the study on security concepts is the review of the cooperative security system (ex. NATO, which includes Denmark,

Iceland and Norway) and the concepts of neutrality and non-alignment (represented by Finland and Sweden). The place and role of the policy of neutrality and non-alignment in the foreign policy of the Scandinavian countries, in particular the non-alignedness of Finland and its influence on foreign policy, the policy of neutrality of Sweden in the historical retrospective and the present state, are determined. The security policy of Norway, its history and current state and security policy of Denmark and Iceland are investigated. The stages of the evolution of the Euro-Atlantic security and defense policy of each Scandinavian country have been traced. The degree of Scandinavian countries' involvement in the EU Common Security and Defense Policy has been determined.

Key words: security; Scandinavian countries; neutrality; non-aligned; NATO; EU Common Security and Defense Policy.